

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Theologia Moralis

Antehac ex probatis Auctoribus breviter concinnata

Busenbaum, Hermann

Coloniæ Agrippinæ, 1707

Articulus III. An & quid debeat restitui pro injuria illata corpori, v. g. per
mutilationem & occisionem.

urn:nbn:de:hbz:466:1-42561

contra iustitiam, ergo inde non oritur obligatio restituendi. Hic dicta intellige, nisi quis antecederet fit redditus inhabilis ad acquirendum dominium talis pretii; item intellige, spectato iure naturæ, nam jus positivum obligat ad restitutionem, v. g. simoniacum in materia beneficiorum, in ingressu Religionis & Ordine, secundum probabilem sententiam multorum; possuntque videri *Lugo* f. 10. & 11. *Dicast.* dub. 3. & 4. *Hann.* à n. 358.

A R T I C U L U S III.

An, & quid debeat restitui pro injuria illata corpori, v. g. per mutilationem & occisionem &c.

296° Resp. Injustus occisor, mutilator, in conscientia tenetur tantum restituere pro damnis bonorum fortunæ, quæ ex tali occisione, vulnere, &c. directè ab eo causata sunt, juxta prudentis arbitrium. præcisè autem pro vita, membro, vel cicatrice, nihil tenetur restituere secundum rigorem: cum sint bona altioris ordinis, quæ penam æstimari non possunt. Ita contra *Sotum*, *Sylv.* &c. probat *Less.* l. 2. c. 9. d. 23. *Vide Lay.* l. 3. t. 3. p. 3. c. 6. *Unde resolves.*

193. I. Qui occidit ebrius alium, si ebrietas non fuit culpabilis & voluntaria, vel licet fuerit talis, si tamen homicidium vel non prævidit, vel diligentiam debitam adhibuit ad cavendum, non tenetur ad restitutionem, tenetur autem, si prævidit, & non cavit. *Ben. d.* 2. q. ult. f. 2. p. 2. ex communi. II.

II. Qui occidit Cajum, putans esse Titium, 200. 201.
tenetur ad restitutionem; quia actio ista est Cajo
injuriola. *Bon. l. c.*

III. Si læsus ante mortem omnia remisit, ad 310. §. 7.
nihil tenetur occisor: quia filiis non fit injuria in
bonis, nisi quatenus læduntur in patre contra
ejus voluntatem (volenti enim non fit injuria)
ergo sicut per eum jus acquirunt, sic etiam a-
mittunt; etsi non rectè faciat parens, si filii val-
de egeant. *Less. n. 158. 159.*

IV. Etsi præcisè pro vita, membro, occisione, 298.
non fit obligatio restituendi; per sententiam ta-
men judicis cogitur injurians satisfacere pro in-
juria.

V. Consilium est, ut Confessarius pro his in-
jungat eleëmofynas, Missas, pro salute occisi.

VI. Si occisus, vel mutilatus fuerit servus, vel
animal, tunc etiam pro vita & membris facien-
da est restitutio: quia horum vita pretio æsti-
matur; ac proinde tantùm debet restitui, quanti
potuisset vendi; & pro mutilatione vel cicatri-
ce, quantò plaris venderetur.

VII. Pro expensis funeris nihil restituitur,
quia illæ aliquando faciendæ tamen fuissent, nisi
fortè occasione illatæ necis, v. g. extra patriam,
majores fieri oportuerit.

VIII. Restitui debent impensæ factæ in cura- 309
tionem & medicamenta vulnerati, vel occisi,
Fil. t. 32. c. 8. n. 198.

IX. Item lucra, quæ ex mutilatione vel vulne- 311.
ratione cessarunt; non quidem tam in solidum,
ac si de facto essent acquisita, sed pro majore aut
minore spe, quam læsus habuit illa acquirendi,
v. Trul. l. 7. c. 8. d. 3. n. 6.

X. Si

» X. Si homicida à Magistratu plectatur, verius
 » est adhuc teneri ad damna sarcienda, cum mor-
 » re suâ tantum satisfaciât justitiæ publicæ, non
 » hæredibus occisi. Qui tamen, cum plerumque
 » aliud non exigant, videntur esse contenti, ac
 » proinde hæredes homicidæ ad nihil tunc tene-
 » ri. *Fill. n. 214.*

309.310

» XI. Debet autem restitutio fieri tantum pa-
 » rentibus interfecti, filiis & uxori, quia hi soli di-
 » rectè læduntur; cum moraliter censeantur una
 » persona cum occiso: Nisi tamen occideris ani-
 » mo etiam nocendi aliis, nam tunc etiam his re-
 » stituere teneri dicit *Lugo d. 11. num. 8. ex Less. v.*
 » *Trull. d. 4. n. 2.*

310.

» XII. Etsi probabile sit, deberi etiam restitui-
 » tionem creditoribus occisi, si quod damnum
 » illis ex ea cæde obvenit; contrarium tamen et-
 » iam probabile (saltem secundum limitationem
 » castis præcedentis,) est; cum occisio illa non sit
 » directè causativa illius damni. *v. Lay. n. 4.*

» XIII. Non tenetur occisor aliquid eis resti-
 » tuere, quos occisus alebat ex liberalitate, quia
 » damnum illorum per accidens sequitur, *v. Less.*
 » *n. 154. Trull. l. c.*

156. p.

» XIV. Nec tenetur ad damna, quæ v. g. pro-
 » venient ex morte alicujus innocentis, qui per
 » errorem putaretur homicidium fecisse, & sic ca-
 » ptus plesteretur, quia hujus mors non directè
 » causaretur ab ipso, sed per accidens, & ex er-
 » rore vel malitia accusatorum, *v. Bon. d. 2. q. ult.*
 » *f. 2. p. 2.*

A D D E N D A.

397

Q. 62. An impotens restituere in uno genere bonorum

notum

notum teneatur in alio. *Beja*. *Busenb.* negat cum communi, sed res indiget majore explicatione.

§. 1. Quatuor sunt ordines bonorum, uti rectè *Beja* p. 2. cal. 1. : In primo & supremo ordine sunt bona animæ sive spiritualia, uti gratia, virtus, innocentia. In secundo est vita, quæ est fundamentum cæterorum bonorum, & substantiale bonum naturæ. In tertio est fama, quæ etiã post mortem perdurat ; ad quam reducitur honor. In quarto & infimo sunt bona externa fortunarum : Certum est autem, si per injuriam in uno bono causaverim damna in altero, v. g. si detrahendo sui causa, cur Titius privatus sit fortunis ; si amputando Titio manum sui causa, cur non potuerit lucrari, me teneri hæc damna vel lucra compensare, uti rectè *Lugo* d. 11. à n. 1.

§. 2. Etiam certum est, quòd per justitiam vindicativam possit à Judice vel Superiore imponi, ut quis pro injuria circa unum bonum teneatur præstare aliquid in genere alterius boni, faciendò ut læsus acquirat jus ad hoc alterum bonum, Superior enim justè punit delicta per pœnam, quam putat convenientem ; sic pro mutilatione, etiam præscindendo à damno, potest imponi pœna dandi pecunias, quas dando satisfiet, non juri, quod ratione damni illati habebat mutilatus, sed juri novo per sententiam acquisito, & tales LL. pœnales passim inveniuntur in scriptura & utroque jure : itaque sensus quaestionis est, an de iure naturæ & spectatâ obligatione justitiæ commutativæ teneatur quis pro injuria in uno bono satisfacere per bonum alterius generis, si bonum læsum nequeat in suo genere reparari ; estque duplex dubitatio, inprimis

mis an ille, qui abstulit bonum superioris ordinis, v. g. famam, si non possit restituere famam, an teneatur damnum famæ compensare per bonum inferioris ordinis, v. g. per pecuniam: deinde dubitatur, an ille, qui abstulit bonum inferioris ordinis, v. g. pecuniam, si non habeat pecuniam, teneatur, si potest, conciliare famam & honorem, ut sic compenset damnum ablatae pecuniae.

299 §. 3. *Gabr. Adr. Maj. Ang. Cajet. Sor. Az. Beja, Mol. Alloz. Tann. 2. 2. q. 6. n. 150.* aliique dicunt, si non possit restitui bonum superioris ordinis, compensandum esse, dando bonum inferioris ordinis, v. g. dandam pecuniam, si restitui non possit fama: quæ sententia est probabilis, uti patet ex his, quæ pro ea affert *Lugo d. 11. f. 1.*, & §. seq. referemus: Nihilominus probabilius videtur nunquam esse obligationem restituendi in bono diversi generis, ita *Magister Sent. in 4. dist. 15. in fine*, ubi clarè dicit, v. g. pro oculo vel vita restitui non posse, sed satis est poenitere cum desiderio satisfaciendi, si posset: sequuntur *Angles de Restit. bonorum corporis dub. 4. Vasq. de Restit. c. 2. n. 17. Sanch. in Conf. l. 1. c. 4. d. 1. n. 7. Less. l. 2. c. 9. n. 141. Nav. in man. c. 15. n. 22. Navarra de Restit. l. 4. c. 1. n. 81. Merat. de Just. d. 26. f. 1. Bonac. de Rest. d. 2. q. ult. f. 2. p. ult. Fill. t. 32. n. 200. & 239. Laym. l. 3. t. 3. p. 3. c. 6. n. 2. Lugo n. 9. Regin. l. 10. n. 318. Amic. de Just. d. 36. n. 171. Diana p. 5. t. 4. R. 54. Petr. Merchant. ad 5. præcept. Decal. q. 5. concl. 2. Bonasp. de Just. d. 19. n. 114. Dicast. de Restit. d. 7. n. 56. & d. 12. dub. 12. & 13. Palav. de Just. n. 74. Esp. q. 37. Hayn. t. 2. n. 662. Sreph. t. 4. d. 5. n. 20.*

Tamb.

Tamb. l. 6. c. 4. §. 3. n. 22. Escob. in problem. l. 32. n. 236. Gord. in Th. Mor. T. 1. l. 5. q. 4. c. 4. n. 16. Herinx de Rest. d. 6. q. 6. Platel. p. 3. n. 760. Sporer t. 5. c. 3. n. 221. Jlls. t. 4. d. 3. n. 236. Petsch. p. 277 vocat utramque probabilem, putatque primam esse conformiorem *S. Thomæ*, sed secundam esse magis fundatam in iure. Pro hac nostra sententia apud relatos Auctores, quos omnes inspexi, etiam referuntur *Glossa, Silv. Pazworm. Gom. Albericus, Covarr. Ledesm. Lop. Hostiens. Bann. Victor. Arruv. Turr. Becan.*, & recentiores innumeri, inquit *Sanch. supra*, & ideo *Herinx* meritò vocat quasi communem Doctorum, etiam Jurisperitorum, *Tann. supra* fatetur probabilem. Probatum autem 1. nam *Exodi 21. v. 19.* dicitur percussorem fore innocentem, id est, liberum, si percussus non moriatur, dummodo operas solvat ac expensas in Medicos restituat: sic autem absolute non pronunciaretur liber, si de iure & in conscientia, ad quam dirigendam potissimum est Scriptura, teneretur etiam dare aliquid pro vulnere vel mutilatione: Idem clarissime habetur *L. ult. ff. De his, qui effuderint*, aliisque locis apud *Lugo n. 5.* Et ratio sæpissime redditur, quia liberi hominis vita non potest estimari &c. 2. Hic est communis sensus omnium, qui nisi ad tales solutiones veluti pœnas condemnentur, non putant se in conscientia obligari, ideoque etiam à Confessariis non obligantur: similiter hæredes occidentis non solvunt, nec hæredes occisi petunt aliquid præcisè pro vita occisi, quod tamen possent, & procul dubio facerent, si esset obligatio restituendi in diverso genere boni, ergo communis sensus est hanc restitutionem

tionem

tionem non deberi. 3. Determinari non potest, quantum arithmetice restitui deberet, v. g. pro oculo, & cum oculus sit omni pecunia æstimator, læsus posset semper plus exigere, nec satisfaceret, qui excussit, nisi dando, quidquid haberet, quod videtur intolerabile. *Nec juvat recurrere ad arbitrium prudentum, nam læsus potest nolle eò recurrere, & petere hoc totum, quod in conscientia debetur, si enim de jure naturæ est ista obligatio, debet ex natura rei, præscindendo ab arbitrio prudentum, aliquid determinatè esse debitum, uti rectè Vafq. n. 20.* unde, 4. Ratio à priori est, quia non potest per eiusmodi restitutionem obtineri ulla perfectio & arithmetica æqualitas cum ulla parte debiti, ergo justitia commutativa non obligat ad eiusmodi restitutionem. *Conseq. patet, nam motivum hujus justitiæ est æqualitas arithmetica & perfecta cum aliqua saltem parte debiti. Anteced. probatur, bonum, quod redditur, nec in se nec in æquivalente quoad ullam partem est illud bonum, quod ablatum est, ut enim esset in æquivalente quoad aliquam partem, deberet, per se loquendo, per rem restitutam iterum comparari posse res ablata aut saltem aliqua ejus pars, sed nec oculus nec ulla pars oculi potest comparari per ulla pecunias aut per ulla res etiam spirituales, quamvis de se digniores, neque cum illis in humano commercio est ulla ratio apta substitui vel commutari, hoc ipso enim quòd sint diversi generis, non habent communem mensuram, uti omnes docent, ergo.* 5. Ratio alia etiam à priori est, quia finis saltem mediatè à Justitia intentus per restitutionem

tutio-

tutionem, secundum Adversarios, est tollere radicem dissolutæ amicitiaë & causam doloris orti ex injuria, sed reddendo pecunias pro oculo, quamvis fortè facias redire amicitiam & cessare dolorem, tamen non tollis radicem dissolutæ amicitiaë, nec causam doloris orti ex injuria, ergo. *Prob. min.*, hæc radix & causa est præcisè carentia oculi, sed hanc non tollis, nam carentia illa perdurat ex omni parte, quamvis reddas mille oculos aureos, ergo. *Si dicas*, tales divitias præligi uni oculo, sicque reddi amicitiam & tolli dolorem, adeoque satisfieri; *Contrà est*, nec redditur amicitia, nec tollitur dolor, nec satisfit per hoc, quod hîc intenderet justitia & læsus habere deberet, cùm non recipiat oculum nec in se nec in æquivalente quoad ullam partem oculi; ex hoc autem, quòd præligat, nihil sequitur, hæc enim est voluntas hominis, non intentio justitiæ.

§. 4. *Obj. 1.* Auctoritatem *S. Thomæ* 2. 2. q. 300 62. a. 2. ad 1. & *Scoti* in 4. dist. 15. q. 3. *R. S. Thomam* variè explicat *Bann.*, cujus explicationes, quamvis rejiciat *Petsch.* p. 274., tamen innuit posse dici, quòd *S. Thom.* non sit assertivè locutus, sed tantùm significarit, si damnum vitæ vel membri compensari deberet, fore compensandum per aliquid aliud. *Scotus* videtur loqui de obligatione restituendi post sententiam, ubique enim comparat leges pœnales veteris testamenti cum legibus novi. Quòd si mens illorum esset explorata, non ita multi Thomistæ & Scotistæ nobiscum tenerent; in dubio autem loquimur cum majore parte.

Obj. 2. Absurdum est pro bove alieno occiso 301 deberi restitutionem, & non deberi pro occiso.

Tom. III.

N

homi-

homine. *ꝛ.* Est absurdum non intelligenti naturas rerum, inquit *Espar.*, nam bos est bonum fortunæ; item æstimabilis & novo pretio comparabilis, non item vita hominis.

Instab. Si fit obligatio restituendi pro minore iniuria, etiam est pro maiori, sed occidere hominem est maior iniuria, ergo. *ꝛ.* Si jus per iniuriam maiorem læsum sit reparabile, c., si non sit reparabile, N. mai., & patet, alioquin si fraude aliquem induxisssem in damnationem æternam, teneret pecunias restituere hæredibus ad compensandam iniuriam, quod est contra omnium sensum.

302 *Obj. 3.* Si fama restitui non possit, debet aliquando compensari per honorem, & tamen honor est aliud genus boni, quàm fama, ergo. *ꝛ.* Honor est bonum affine & ita connexum cum fama, ut ad humanos usus pro eodem ferè reputetur, est enim testificatio bonæ famæ de proximo, & ex honore communiter sequitur apud alios bona fama, ergo per honorem rectè censetur fama restitui; in aliis bonis nihil est simile.

303 *Obj. 4.* Libertas & nobilitas sunt bona superiora, & tamen emuntur pecuniis, quæ sunt bonum inferius, ergo bonum superius potest æquivalere & commutari cum inferiore. *ꝛ.* Pecuniis emuntur jura ad multa commoda spectantia ad fortunas, quæ ex libertate & nobilitate proveniunt, v.g. ut homo liber possit lucrari sibi, ut nobilis gaudeat immunitatibus &c., sic etiã datur pretium pro mancipio, nē pro homine ipso, sed pro iure ad commoda ex ipso, quæ ad fortunas spectant; & idem est dicendum de similibus bonis altioris ordinis, quæ dicuntur emi pecuniis. Quod si emens intenderet dare pretiũ directè pro nobilitate-

litate sola, nō ideo hanc emeret, sed cederet iure ad pretium, & nobilitas ei donaretur, sicuti qui beneficium ecclesiasticum vult emere, potest cedere jure ad pretium, ut obtineat modo, quo potest, re ipsa tamen non emit, cum res spiritualis secundum omnes sit pretio temporali inemibilis.

Instab. Pecuniæ sunt mensura & pretia rerum omnium, ergo omnia damna compensari possunt per pecunias. R. Sunt mensura & pretia rerum omnium spectantium ad bona fortunæ, c., absolute omnium, N.

Obj. 5. Mutilans causavit injustè dolorem mutilato, ergo ex justitia tenetur hunc dolorem tollere. R. Ergo tenetur tollere per pecunias vel per bonum alterius generis, N., per petitionem veniæ vel per aliam satisfactionem, quæ sit in eodem genere boni, in quo erat gaudium per dolorem ablatum, transeat; gaudium ablatum erat bonum temporale animæ, quale si iterum procuret per petitionem veniæ vel per aliud solatium temporale, jam reddit aliquid ejusdem generis, negamus autem teneri ex justitia reddere aliquid diverfi generis, licet admittamus cum *Less. n. 145. & Dicast. d. 7. n. 59.* ex charitate quadam etiam teneri, si commodè potest, aliis modis hunc dolorem tollere.

Instab. 1. Qui læsit honorem, tenetur ex justitia satisfacere & tollere dolorem, quem iniuste causavit inhonorato, ergo idem hinc est dicendum. R. Transeat totum, secundum jam dicta; est tamen adhuc disparitas, nam prior tenetur tollere illum dolorem, quia potest & tenetur tollere eius radicem, nempe inhonationem, quæ causa est illius doloris, imò tenetur iterum hono-

rare, quo honore reddito ex radice cessabit dolor: oppositum est in mutilante, qui non potest reddere membrum ablatum, ex cuius carentia nascitur dolor.

Instab. 2. Si quis injustè in honoravit Clericum, & hunc honorem non possit aliter reparare, quàm ei conferendo Canonicatum, ad hoc tenetur ex justitia, uti fatetur *Haun. n. 665.*, ergo similiter mutilans, qui injustè causavit dolorem mutilato, & non potest hunc dolorem aliter tollere, quàm dando pecunias, tenetur has dare. *R. N. conf.*, ideo debet dare Canonicatum, ut faciat iterum honorari, & sic reddat honorem, quem abstulit, sic autem tollit radicem doloris: mutilans dans pecuniam non redderet membrum ablatum, nec tolleret radicem doloris, ergo ex justitia non tenetur dare pecunias.

Instab. 3. Communis sententia est cum *Lugo d. 13. n. 45.* aliquem teneri pro compensandis damnis fortunarum subire aliquam infamiam, sic enim fur, qui non potest restituere per se, tenetur per alium, quamvis deberet huic manifestare suum furtum, ergo restitutio debet aliquando fieri in bonis alterius generis. *R. Dato ant. N. conf.*, nam ibi non redditur fama pro pecuniis, sed tantùm cum parva jactura famæ restituitur pecunia pro pecunia aut pro alio bono fortunæ, cujus communis mensura est pecunia, quia per hanc comparari potest omne bonum fortunæ. Itaque dato, quòd sit obligatio aliquando restituendi bonum unius generis pro bono eiusdem generis, cum aliquo detrimento boni alterius generis, negamus obligationem restituendi bonum unius generis pro bono alterius generis, & disparitas

ritas est, quia in priore casu obtineri potest æqualitas inter ablatum & redditum, non autem in posteriore. *Dixi*, dato *Ant.*, nam *Beja* suprà docet non esse obligationem restituendi bonum inferioris ordinis cum periculo amittendi bonum superioris ordinis, quia justitia non videtur obligare ad excessum, sed id tantum tenet, si in bono superioris ordinis pateretur damnum notabile; fateturque *Beja* cum *Nav.*, quando dicitur non esse restituenda bona fortuna cum jactura famæ, intelligi de fama, quæ consequitur bonitatem moralem, si enim sequatur ad talenta naturalia, v. g. ingenii, scientiæ, putant cum hujus jactura restituendum, quia hæc fama non est inæstimabilis, uti prior.

Instab. 4. Quamvis non possit obtineri tota æqualitas, tamen justitia vult poni tantum, quantum poni potest. *R.* Si per hoc, quod ponetur, attingatur æqualitas saltem secundum partem, *c.*, si non attingatur nequidem secundum partem, *N.*, nullum autem bonum diversi generis est pars aliquota boni alterius generis aut æqualitatis faciendæ, uti dictum est, ergo justitia non obligat ad ponendum quicquam ex bono alterius generis.

Q. 63. Quid præterea sit notandum circa restitutionem pro injuria corpori illata. *R.* Seqq. §. 1. Qui occidit iniustum invasorem vel provocantem vel consentientem in pugnam, non tenetur compensare damna secuta, quia tales renuntiant juri suo, & alter ius habet faciendi, quod in se est, ut se illæsum servet, *Dian. Bonæspei* & alii cum *Steph. t. 4. d. 5. n. 30.* Quòd si quis contra iniustum invasorem graviter excedat moderamen inculpatæ

tutelæ, faciendo nempe plûs, quàm necesse est ad proprium periculum vitandum, *Silv. Ang. Ser. Led. Arrag. Salon. Cord. Rosel. Mol.* apud *Lugo d. 9. n. 51.* dicunt nihil teneri compensare de damno, quod *Tamb. l. 6. c. 4. §. 3. n. 15.* vocat probabile, tum quia invadens censetur consentire damnis, scit enim invasum facturum, quod poterit; tum etiam quia *Mol.* putat, si invasus in foro externo opponeret injuriam sibi prius factam per invasionem, liberandum à restitutione, potest autem exspectare, donec conveniatur, ergo. *Less. l. 2. c. 9. n. 135. & Bonac. de Rest. d. 2. q. ult. f. 2. p. 1. n. 3.* dicunt probabile esse, quòd teneatur tantum ad partem damni, iudicio prudentum, quia minus peccavit, quàm si non fuisset invasus: *Nav. Lop. Vasq. Turr. Sanch. in Conf. L. 1. c. 4. d. 9. Lugo n. 50. Ills. t. 4. d. 2. n. 83.* alique communiter & probabilius dicunt teneri ad totum damnum, quia causavit totum per gravem iniuriam; & licet invadens per gravio rem iniuriam voluerit inferre simile, non ideo licebat inferre invadenti, sicuti licet Caius velit tibi furari 100., non ideo tibi licet tantundem furari Caio, si aliter possis eius iniuriam amoliri. Idem dicit *Lugo n. 55.* de illo, qui sine gravi incommodo fugere potuit invasorem, nam licet *Julius Clarus, Mol. Less. n. 136. Ills. n. 86.* putent talem peccare tantum contra charitatem, quod *Petsch. p. 286.* putat probabile, eò quòd alter non videatur habere jus, quo obliget ad fugam, tamen *Silv. Vasqu. Roderiq. Bonac. & alii cum Lugo d. 10. n. 170. & d. 11. n. 55.* meritò tenent oppositum, quia quisque habet jus, ut non occidatur auctoritate privatâ, nisi in necessaria sui defensione, hic autem

autem non fuit necessaria, quia aderat facile medium hoc declinandi per fugam, quæ non attulisset grave incommodum, ergo fuga erat in his circumstantiis debita juri alterius: *Tamb.* permittit hac sententiâ *Lugonis* adhuc putat probabile esse, quòd talis excusetur à restitutione, quia quando alterum invadit, videtur cedere hoc jure suo. Quòd si provocans occideret provocatum, qui metu infamiæ debuit comparere, provocans teneretur compensare damna inde secuta, quia provocatus accessisset involuntariè, *Salon.* aliique cum *Sanch.* dub. 10.

§. 2. Si Caius det causam rixæ per sola verba 306 contumeliosa, & postea occidatur à Titio, Titius tenetur restituere, quia verbalis contumelia non potuit dare jus occidendi: si tamen Titius verbis contumeliosis affectus à Caio, vellet Caium occidere, Caius licet se defenderet, & quamvis in defensione suâ occideret Titium, nil teneretur restituere, ob eandem rationem, quia Titius ob verba contumeliosa non habebat jus occidendi, *Tamb.* n. 17.

§. 3. Si Caio & Titio pugnantibus accesserunt 307 alii suâ sponte, & horum unus alterum occidit, Caius aut Titius non tenetur ad aliquid, si autem Caius excitarit aliquem ad pugnam pro se defendendo, & hic postea occidatur, secundum *Suarez* & alios Caius tenetur restituere, quia per suasionem fuit causa occisionis & damni; secundum *Vasq.* & alios cum *Lugo* d. 12. n. 58. non tenetur, quia licet hic suadens peccet contra charitatem, tamen cum nec fraude nec dolo suadeat, non peccat contra iustitiam, scienti enim & volenti non fit injuria, secundum dicta à n. 4., ita *Tamb.* n. 19.

308 §. 4. Qui occidit alterum paulò pòst naturali vel iustà morte occidendum, non tenetur restituere, quia non censetur intulisse grave damnum in bonis fortunæ, uti habent *Nav. & Vasq.* cum *Bonac.* n. 13. In dubio tamen, an ita eventurum fuisset, possessio est pro hæredibus occisi, cuius vita etiam in possessione erat. Quòd si occideret alterum paulò pòst iniuste occidendum, v. g. à latrone, teneretur restituere, uti constat ex dictis n. 49. quia prior intulisset grave damnum. Si autem Titius mutilasset Cajum, qui postea alio morbo vel casu obiit, si ante mortem sententia lata est vel transactum est de certo pretio propterea solvendo, tenetur Titius totum solvere hæredibus, quia fuit obligatio per sententiam vel per contractum inducta cum spe & periculo utrimque lucri & iacturæ: è contrà si nulla fuisset lata sententia vel contractus initus, non teneretur nisi ad damna vivo causata, quia non fuit causa efficax damnorum post mortem obvenientium, ita *Sanch.* dub. 2. n. 12.

309 §. 5. Si occisus nec uxorem nec liberos habeat, neque fuisset habiturus, plures cum *Steph.* n. 54. dicunt restitutionem esse faciendam hæredibus ab intestato, hi enim repræsentant occisum & succedunt in iura ac onera; si autem credatur, quòd fuisset habiturus liberos, dicunt nihil deberi, tum enim hæredes habent potiùs commodum quàm damnum; *Sanch.* tamen dub. 3. n. 3. & *Tamb.* n. 5. rectè dicunt expensas pro curando vulnerato, qui postea moritur, item alia ipsi ideo ante mortem debita, restitui debere hæredibus, quia hi succedunt in iura defuncti; aut si nullus sit hæres, dandum est pauperibus, damna autem alia
facta

facta postquam vulneratus est mortuus, v. g. quòd non possit dare alimenta parentibus, uxori, filiis, dicit restitui non debere hæredibus, quia hæres tantum acquirat jura, quæ habuit defunctus non autem alii. Quòd si, v. g. uxor post occisum maritum æquè commodè nupsit, vel possit nubere, aut si aliquis eâ occasione det ipsi alimenta, huic non esset opus aliquid restituere, tum quia reipsa non fuit damnificata, tum etiam quia occisor ideo tenetur, quia succedit in obligationem mariti, qui eam debuisset alere, maritus autem non teneretur alere, si aliunde ei esset provisum, ergo. Pro dubio autem, quantum teneatur occisor compensare filiis occisi; item quot filios & quàm diu teneatur alere, videri potest *Beja* p. 1. cas. 43.

§. 6. *Salon. Arrag. Cord. Led. Less. Lug.* alique ³¹⁰ communiter cum *Busenb.* dicunt damna secuta ex occisione vel mutilatione Titii esse compensanda solis parentibus, uxori & filiis, eò quòd reliqui censeantur esse velut extranei se remotè habentes, & per accidens patiantur illa damna: *Lop. & Sanch.* dicunt compensanda esse etiam fratribus & sororibus, saltem tum, si occisus eos per sententiam Judicis tenebatur alere, quia jam habebant jus ad illa, quæ accepissent à Titio, ergo qui per vim impedit, tenetur compensare; addunt *Mol. & Haun.* id maximè tenere de creditoribus, si occisor præviderit hoc eorum damnum, imò *Sotus, Nav. Adrian. Panor. Rosel. Vasq. Turr.* alique apud *Lugo* d. 11. n. 74. dicunt in hoc casu teneri compensare etiam extraneis, quod *Illf.* t. 4. d. 2. n. 78. defendit tanquam speculative probabilius, licet agnoscat oppositum esse

esse practicè probabile; Ratio est, quia qui per vim impedit alterum à consecutione boni, tenetur damnum compensare, secundum æstimationem spei probabilis & proximæ, quam habuit, uti dictum est à n. 69., sed hic occidens illos omnes impedit per vim, ergo. *Conf.* nam si quis per fraudem induxisset Titium ad bona illa non præstanda, teneretur compensare omnibus etiam non habentibus jus sed solam spem illa obtinendi, secundum dicta n. 69., ergo multò magis qui occidendo, per vim impedit.

§. 7. Quamvis *Busenb. ex Less.* resolvat, si læsus ante mortem omnia remittat occisori, hunc ad nihil teneri, quod etiam docent *Molin. & Sanch.*, tamen videtur dicendum cum *Lugo d. 11. n. 63. & Ills. n. 88.* non posse remittere obligationem restituendi pro damnis, quæ advertenter causavit lædendo jus, quod habebant alii, v. g. ad alimenta, ad spem melioris hæreditatis, ad plenam solutionem debiti &c., hoc enim jus non pertinebat ad occisum, sed immediatè ad hæredes aut creditores, ita etiam *Ills. d. 3. n. 88.*

311 §. 8. In æstimanda spei lucri, possunt deduci expensæ necessariæ ad victum & vitam occisi, non tamen labores; quibus dictum lucrum sibi comparare debuisset, quia quòd hos labores non posuerit, factum est per injuriam occidentis, & alioquin totum ferè lucrum posset detrahi; unde sicuti qui ab opifice abstulit instrumentum, tenetur ad totum lucrum cessans resarciendum, non deductis laboribus, ita & hic, ita cum communi *Steph. n. 23.*, quamvis oppositum putent probabile *Maj. Rebel. Molin. Dian. p. 3. t. 6. R. 53.*, sed *Bonac. n. 8.* sic explicat, quòd hoc

hoc tantum possit detrahi, quod occisus vel mutilatus præsumi potest libenter daturus fuisse pro redemptione laboris. Ad quid teneatur ille, qui aliquem occidit, prævidens alteri imputandum esse homicidium, qui etiam ideo damnatus est passus, satis colligitur ex dictis n. 156. Denique circa casum, quo quis occidit inimicum suum putans esse feram, aut occidit Titium putans esse Sempronium, videri possunt dicta n. 200. & 201.

ARTICULUS IV.

Quid debeat restitui pro illato stupro.

Resp. Qui virginem per injuriam defloravit, 312
tenetur tantum rependere damnum, quod ei ex tali injuria est secutum, idque vel Matrimonio, vel damni æstimatione ad arbitrium prudentis, ut talem nimirum maritum inveniat, qualem manens virgo invenisset. V. Sanch. l. 7. de Matrim. d. 14. Fil. r. 32. n. 220. Unde resolves,

I. Præcisè pro sola virginitate non obligatur restitutio: Unde si stuprum mansit clam, aut non impedivit, quin æquè lautè nuberet, ad nihil tenetur stuprator. Less. l. 2. c. 10. n. 15. Bon. q. 4. de Matr. p. 7.

II. Item ad nihil tenetur, si defloravit consentientem, absque vi & fraude, vel promissione Matrimonii: quia non est facta injuria. Ib. & Trul. l. 7. c. 9. d. 2.

III. Si virginem importunis precibus flexit, nihil tenetur restituere, quia adhuc consentit

li-